

Innhold

Forord	11
Kapittel 1	
Spesialpedagogikk: identitet, basisoppgaver og historisk framvekst ..	13
Faglig identitet	13
Spesialpedagogiske rettigheter	15
Spesialpedagogiske basisoppgaver	16
Spesialpedagogikkens framvekst	18
Utviklinga i Norge	19
Et markant kompetanseløft	20
Spesialpedagogisk pionerinnsats	21
Til ettertanke	23
Kapittel 2	
Sentrale begreper, perspektiver og forståelsesmåter	25
Funksjonshemming og funksjonsdiskriminering	25
Livsmestring	27
Berikelsesperspektivet	28
Behov som begrep	30
Kommunikasjon	31
Det epigenetiske perspektivet	33
Arvhygieniske forståelsesmåter	34
Til ettertanke	36

Kapittel 3

Etikk og verdier	37
Etisk tenkning og teori	37
Etske verdier og kompetansekrav	39
Etske verdier i velferdssamfunn	40
Sentrale verdier i spesialpedagogikken	42
Rettferdighet	42
Likeverd (likestilling)	43
Verdighet	45
Integrering og inkludering	46
Integritetsvern	47
Til ettertanke.	48

Kapittel 4

Barns og unges læring	49
Læring i praksis	49
Læringsteoretiske perspektiver	50
Læringsprosessens innhold	52
Ferdighetslæring	53
Kognitiv læring	54
Sosial læring	55
Emosjonell læring	56
Læring av holdninger og interesser	57
Selvregulerende kompetanse	59
Forløsende læringsimpulser	60
Hukommelse og glemsel	61
Til ettertanke.	63

Kapittel 5

Utvikling: barndom og ungdomstid	65
Utvikling og livsløp	65
Grunntrekk ved utviklinga	67
En kognitiv utviklingsteori	68
En psykososial utviklingsteori	69
Barndomslivet	71
Ungdomslivet	73
Ungdom og deres foreldre	74
Til ettertanke	76

Kapittel 6

Oppvekst i hjem og nærmiljø 77

Foreldres oppfostringsansvar 77

Oppfostringskvalitet: verdier og praksis 79

Oppvekstkvalitet og oppvekstresultat 80

Foreldre som mobiliserende kraft 81

En ukjent og problematisk omsorgsverden 82

Spranget fra råd til praksis 83

Nærmiljøet som oppvekstarena 85

Til ettertanke. 86

Kapittel 7

Barnehagen, med omsorg, lek og læring 87

Formål og ansvar 87

Barnehagens utgangspunkt 88

Den tidlige utviklinga i Norge 90

En milepæl 90

Barnehagen for alle 91

Psykososiale vansker 93

Vilkår for kvalitet og inkludering. 94

Til ettertanke 96

Kapittel 8

Grunnskolen: mål, mandat og muligheter 97

Formål og ansvar 97

Skolens utgangspunkt 98

Folkeskolen med likeverd og ny pedagogikk 100

Grunnskolen med utvida læring og inkludering. 102

Tilpassa opplæring 104

Grunntrekk ved *gode skoler* 105

    Opplæringskvalitet 105

    Skolelivskvalitet 106

En verdig og rettferdig skole 108

Til ettertanke. 109

Kapittel 9

Forebygging: beskyttelse og selvbeskyttelse	110
Grunntrekk	110
Risikofaktorer	111
Ulike former for forebygging	113
Allmennforebygging	114
Selektiv forebygging	114
Problembegrensende forebygging	115
Tidlig forebygging	115
Selvbeskyttende kompetanseutvikling	116
Forebygging i barnehage og skole	117
Til ettertanke	119

Kapittel 10

Barn og unge med utviklingshemming og generelle lærevansker	120
Læring og adaptiv kompetanse	120
Begrepsbruk og klassifiseringer	121
Framgang med små skritt	123
Å lykkes gir læringslyst	124
Språklig og sosial kompetanse	125
Undervurderingens skyggesider	126
Pionerinnsatser	128
Til ettertanke	129

Kapittel 11

Underytelse i skolen og spesifikke lærevansker	130
Underytende skolebarn	130
Spesifikke lærevansker	133
Lese- og skrivevansker	133
Matematikkvansker	135
Pionerinnsatser	137
Til ettertanke	138

Kapittel 12

Språk- og talevansker	139
Kommunikasjon, språk og tale	139
Verbale språkvansker	141
Talevansker	142

Artikulasjonsvansker	143
Stamming	144
Stemmevansker	145
Talevansker ved leppe-ganespalte	146
Pionerinnsatser	147
Til ettertanke.	147

Kapittel 13

Hørselshemming: døve og tunghørte	148
Hørselens betydning	148
Grunntrekk ved hørselshemming	149
Identifisering av hørselsvansker	150
Problembakgrunn og klassifisering	151
Døve barn	152
Tunghørte barn	153
Løfterike muligheter	154
Pionerinnsatser	155
Til ettertanke.	156

Kapittel 14

Synshemming: blinde og svaksynte	158
Synets betydning	158
Grunntrekk ved synshemming.	159
Problembeskrivelser og behov	160
Blinde barn	161
Svaksynte barn	162
Utfordringer og muligheter	163
Pionerinnsatser	165
Til ettertanke	166

Kapittel 15

Døvblinde barn	167
Grunntrekk	167
Faglig kompetanseutvikling	168
Spesialpedagogiske pionerinnsatser	170
Elias Hofgaard (1856–1906)	170
Helen Keller (1880–1968)	170
Til ettertanke.	172

Kapittel 16

Barn og unge med psykososiale utfordringer	173
Bakgrunn og grunntrekk	173
Utadvendte barn	174
Innadvendte barn	176
Barn med ADHD-diagnose	177
Psykiske vansker	179
Pionerinnsatser	181
Til ettertanke	182

Kapittel 17

Barn og unge med autisme	183
Kjennetegn ved autisme	183
Beretning fra ei mor	185
Grunntrekk og perspektiver	187
Utfordringer og muligheter	188
Til ettertanke	189

Kapittel 18

Fysisk-motoriske vansker	190
Grunntrekk	190
Framtredende vansker	191
Utfordringer og muligheter	193
Til ettertanke	193

Kapittel 19

Evnerike og talentfulle elever	194
Oppfatninger og forståelsesmåter	194
Grunntrekk og utfordringer	195
Tilpassa læring og pedagogisk berikelse	197
Til ettertanke	198

Etterord	199
-----------------------	-----

Referert litteratur	201
----------------------------------	-----

Stikkord	210
-----------------------	-----